

A TERÜLETI ÉS TELEPÜLÉSI TERVEZÉS- FEJLESZTÉS SZAKMAI KÖVETELMÉNYEI

Irányelvek a területi és településtervezés és fejlesztés 21. századi gyakorlatában szükséges szakmai kompetenciáikról

a szakmagyakorlás szabályozásáért felelős kormányzati szervek, a szakterületen aktív felsőoktatási intézmények, valamint az e területen megrendelőként jelenlévő önkormányzatok, állami szervek, gazdasági szervezetek és a szakmagyakorlók és a szakterületen tanulmányokat folytatók részére.

Készült a European Council of Spatial Planners (ECTP) „Guidelines on professional competences in spatial planning című dokumentumának” felhasználásával, a hazai gyakorlati szakemberekre kiterjedő 2023. évi felmérés és a MUT-ban jelenlévő tapasztalatok és tudás felhasználásával, széleskörű szakmai egyeztetések és szakmai szervezetek véleménye figyelembevételével.

Magyar Urbanisztikai Társaság

Szerkesztette:

Salamin Géza

A Magyar Urbanisztikai Társaság elnöksége 2024. 11. 12-én fogadta el a dokumentumot.

1. ÖSSZEFOGLALÓ

A Magyar Urbanisztikai Társaság (MUT) 1966-os megalapítása óta fúzi közösségbe a települések és térségek tervezésével és fejlesztésével foglalkozó szakembereket, segíti a gyakorlatok fejlődését, ösztönzi a szakterület fejlődését és segítséget ad a szakpolitikák fejlődéséhez. A MUT a szakterület szakembereinek inkluzív hazai szervezeteként a hazai és a nemzetközi szakmai tapasztalatok alapján a hazai terület- és településtervezési-fejlesztési egységes szakmai kompetenciarendszerének kialakítására tesz javaslatot. A MUT dokumentum tervezetét 2024 szeptember és október hónapokban szakmai egyeztetésre bocsátotta, bevonva a Társaság tagságát, tanácsadó testületét, a szakmagyakorlók széleskörét, megszólítva a szakterület meghatározó gyakorlati szervezeteit, önkormányzati szövetségeket valamint az érintett két minisztériumot..

Napjainkra világossá - és halaszthatatlanná - vált az, hogy a sikeres településfejlesztési, területfejlesztési gyakorlathoz, és e terület utánpótlás neveléséhez nélkülözhetetlen a terület és településfejlesztés, mint szakma kereteinek erőteljesebb meghatározása Magyarországon is. A MUT több szakmából-diszciplínából álló, ám mégis egységesebb fogalmi és szemléleti kerettel működő ernyő-szakma kialakítását szorgalmazza, amely nem a már e gyakorlatban működő különböző szakmák (végzettségek) részvételét korlátozza a tervezési-fejlesztési feladatokban, hanem összekapcsolja azokat. Javaslatunk a sikeres tervezési-fejlesztési rendszerű országok példáit követi és a szakterület európai szintű szervezetének törekvéseibe illeszkedik. Társaságunk e törekvés elősegítésére fogalmazta meg a szakterület kívánatos kompetenciáinak rendszerét.

A **keresleti igények alapján** és az európai iránymutatások (ECTP 2017) figyelembevételével a MUT jelen dokumentumban **kijelöli a szakterület kívánatos egységes tudás- és képességrendszerét**. A MUT számos konzultáció, workshop, és egy 2023. évi országos kérdőíves felmérés alapján, valamint a tudományos eredmények összefoglalása alapján adaptálta a szakterületre vonatkozó európai iránymutatásokat Magyarországra vonatkozóan. A dokumentumban az alábbi **nyolc kompetenciaterület** mentén kerül megfogalmazásra az, hogy a 21. században milyen tudással, képességekkel és készségekkel kell rendelkezni a területi és településtervezés- és fejlesztés szakmai feladatainak ellátásához a szakembereknek (angol megfelelővel a „planner”-nek.)

1. A tervezés alapvető értelme és szerepe
2. A társadalom – gazdaság térbeli működése és rendszerei
3. Az épített környezet
4. A természeti környezeti térbeli rendszerei
5. Módszerek és technikák
6. Eszköz és intézményrendszer
7. Tervi eszközök
8. Célzott kutatás - felmérés

Úgy véljük a kompetenciák megszerzésének és megtartásának több, egymással kiváltható útja lehet: **egyetemi képzések**, validált **szakmai tapasztalat**, **továbbképzések** révén, valamint a szakmai viselkedés **etikai szabályainak** elfogadásával és betartásával.

A MUT, mint inkluzív és független országos szakmai szervezet, az európai ernyőszervezet (ECTP) magyarországi tagja legitim szereplője annak, hogy a gyakorló szakma oldaláról ezen iránymutatásban megfogalmazza a gyakorlat számára fontos elvárásokat, de nincsen hatásköre annak érvényesítésére. Éppen ezért az irányelveket megfontolásra és felhasználásra ajánljuk **a szakterület szakmagyakorlási**

feltételeit szabályozó szakpolitikai minisztériumoknak, az e területen képzéseket nyújtó **egyetemeknek**, valamint mindazon **állami, önkormányzati és piaci szereplőknek**, akik ilyen típusú szakembereket foglalkoztatnak vagy e területen vesznek igénybe szolgáltatásokat, vásárolnak tudást. A jelen dokumentumban megfogalmazott kívánatos kompetenciarendszernek a gyakorlatban való érvényesítése további közös gondolkodás és sok párbeszéd alapján tervezhető meg, amelyhez a MUT továbbra is felajánlja tudását, kapacitásait és közreműködését.

2. AZ IRÁNYELVEK SZÜKSÉGESSÉGE: A TERÜLETI ÉS TELEPÜLÉSTERVEZÉS ÉS FEJLESZTÉS KOMPLEX FELADAT, AMI KOMPLEX TUDÁST IGÉNYEL

A 21. században a városok és térségek fejlesztése és tervezése olyan komplex feladattá vált, amely sokszínű és sok esetben új típusú tudást és ismereteket igényel, hogy nélkülözhetetlenné vált összegyűjteni és meghatározni a szakterület szükséges kompetenciarendszerét. Magyarországon, ellentétben a legtöbb sikeres tervezési rendszerű országgal a területi és településtervezés („planning”) nem vált önálló diszciplínává, de kellően egységes önálló szakmává sem¹. E kérdéskörrel Magyarországon ma egymással mérsékelt együttműködő szakmák foglalkoznak, amelyek eltérő fogalmi és szemléleti rendszerei kevésbé kompatibilisek egymással. A Magyar Urbanisztikai Társaság törekvése 1966-os megalapítása óta az, hogy a hazai terület és településtervezési-fejlesztési gyakorlat fejlődéséhez, szükség esetén megújulásához hozzájáruljon. A szakterület fejlődésének lényeges akadálya, hogy nem jött létre e szakterület egységes értelmezése, és – főként a képzési rendszerekben – az interdiszciplinaritás helyett – e terület mindig egyes erősebben intézményesült szakterületek (mindenekelőtt az építészet, vagy a kapcsolódó társadalomtudományok) perifériáján marad. A MUT egyik stratégiai célja egy egységes szakmai rendszer előmozdítása². E szakmaépítési törekvésnek nem célja a hagyományosan kialakult szakterületek szerepének csökkentése, hanem sokkal inkább ernyőjelleggel a városi-területi fejlesztéssel foglalkozó diszciplínák „közös” részének integráló szakmáját megteremteni, amely jobb település-és területfejlesztés lényeges szakmai feltétele.

Az urbanisztikai-tervezési országos szövetségek európai ernyőszervezeteként az ECTP (European Council of Spatial Planners) 2017-ben irányelveket határozott³ meg a tervezés közös szakmai kompetenciáiról, melyet minden tagszervezete – így a MUT is – elfogadott és vállalta, hogy azt a saját országában implementálja, adaptálva azt saját kontextusában és lehetőségei szerint.

A Magyar Urbanisztikai Társaság a dokumentumban bemutatásra kerülő szükséges kompetenciákat a gyakorlat igényei, vagyis a kereslet alapján határozta meg. A MUT vezetése és munkacsoportja a szakma európai ernyőszervezetét jelentő ECTP iránymutatásai, a hazai gyakorlati szakemberek által megfogalmazott tapasztalatok, valamint a haladó tudományos eredmények figyelembevételével alakította ki a szakterület azon hazai irányelveit, amelyek a jövőben irányt mutathatnak a hazai

¹ Salamin G.(2021): Ki a tervező?: A területi és várostervezés (térbeli tervezés) mint szakma és diszciplína Európában. In: Salamin, G. - Tóth, B. (szerk.) Városok - tervezés - ingatlanpiac : Az urbanisztika aktuális kérdései, Budapest, Magyarország : Magyar Urbanisztikai Társaság (MUT) (2021) 229 p. pp. 13-28. , 16 p.

² Közösség a fejlődésért: A Magyar Urbanisztikai Társaság középtávú víziója 2019. (A MUT 2019. május 17-i közgyűlésen elfogadott stratégiai dokumentum).

³ ECTP (2018) Guidelines on professional competences in spatial planning 2018. Ezek a követelmények az ECTP által 2013-ban és 2016-ban elfogadott Európai Tervezési és Részvételi Demokrácia Kartákon alapulnak, a tervezés egész Európában érvényes közös keretét alkotva. <https://archive.ectp-ceu.eu/ectp-ceu.eu/index.php/en/publications-8/the-charter-of-european-planning-214.html>

jogosultsági rendszerek megújításához, a képzési rendszerek formálásához, a piaci szereplők elvárásainak megfogalmazásához, szakmai minősítési gyakorlathoz és valamennyi, a szakterületen aktív szakember egyéni felkészülésének és karrierjének alakításához. A hazai gyakorlati igények felmérése érdekében a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpontjával együttműködésben a MUT 2023-ban 749 fő megkérdezésével (355 fős válaszadással) felméréstⁱ végzett a hazai településtervezés és területi tervezés szakmagyakorló körében, valamint több saját fórumán ill. eseményein is tágabb körben megvitatta a témakört. Bevonta tagozatvezetőit és tudományos tanácsadó testületét.

Az irányelvek a változó világ, új típusú kihívásaira válaszolni képes urbanisztika szakmai krédóját jelöli ki.

Az irányelvek érvényesítését a jövőben az alábbi területeken tartjuk célszerűnek:

- A települési és területi fejlesztési és tervezési jogosultsági és az e területeken való szakemberek foglalkoztatására vonatkozó **szabályozás**
- a felsőoktatási **képzések kapcsolódó kínálatának** fejlesztésében ill. átalakításában
- a szakmai **továbbképzések** rendszerének kialakításában ill. fejlesztésében
- a terület-és településfejlesztési-tervezési **szakembereket alkalmazó** intézmények, önkormányzatok, állami és magán intézmények kiválasztási és továbbképzési gyakorlata
- a szakterülethez kötődő **szakértői és tervezési-elemzési tevékenységeket megrendelő** állami és magán intézmények beszerzési gyakorlata.

2.1. A térbeli dimenziójú tervezés és fejlesztés szakmája

A MUT stratégiai definíciója szerint az urbanisztika mindazon tudások, gyakorlatok összessége, amelyeknek művelői a városok, települések, térségek fejlődésén munkálkodnak. Az urbanisztika tehát értelmezésünkben szorosan összefügg az európai nemzetközi szaknyelvben térbeli tervezésnek, fejlesztésnek (spatial planning /development) nevezett ernyőfogalommal, amelyekbe a települési- és területi tervezés beletartozik, sőt a térbeli (beleértve a városi) fejlődést befolyásoló egyéb közkoordinációs mechanizmusok – a közlekedési hálózattervezéstől a helyalapú gazdasági és közösségfejlesztésen át az ágazati politikák területi összehangolásáig. A terület nevezhető területi (és település) tervezésnek/fejlesztésnek is. E térbeli tervezés mindenféle társadalmi összefüggésben és számos ezzel kapcsolatban álló területi szinten (helyi, városi, várostérségi, regionális, nemzeti és nemzetközi) működik.⁴ Legtágabb értelemben a térbeli fejlődés tudatos alakítására irányuló, jellemzően a közsféra által gyakorolt koordinációs folyamatok összessége. Ezen belül a térbeli tervezés (spatial planning) a város-és vidékfejlesztési tevékenységek összes formáját (település, város, vidék, regionális, környezeti és táj, területfelhasználási) magába foglalja (ECTP 2018). Mindez azonban nem terjed ki a konkrét fizikai objektumok, (pl. épületek, hidak) műszaki-építészeti tervezésére.ⁱⁱ

Az urbanisztikai szakemberek munkájának középpontjában a közösségek Európa-szerte megtapasztalt jelen és jövőbeli problémáinak a diagnózisai és megoldási módjai állnak – legyen szó akár nagy városokról, akár elszigetelt vidéki településeinkről. A tervezés így hosszú távú jövőképet, stratégiai

⁴ Williams 1996; Allmendinger 2009; a fogalom további, új trendet tükröző értelmezéséről és magyar kapcsolódásairól lásd Salamin–Péti 2019.

irányelveket, helyi akcióterveket és programokat egyaránt eredményez közösségeink jövőbeli jólétének biztosítására, és azon ökoszisztémáink megóvására, amelyeken mindez alapul.

E tervezés az új fejlesztések támogatását, irányítását és vezetését, a létező közösségek megújítását és a folyamatosan változó fizikai környezet védelmét is magába foglalja. Azért, hogy ezeket a fontos célokat elérje, fontos azokat a szakmai kompetenciákat rögzíteni, amelyek a tervezésben résztvevő szakemberektől, ill. együttműködő csoportjuktól elvárhatók, bármilyen szervezeti keretek között dolgoznak is. Magyarország és tágabb európai környezete jövőbeli jólétéhez ezért hatékony, jó minőségben dolgozó tervezői szakma szükséges, amely fel van készítve arra, hogy megfeleljen azoknak a társadalmi, kulturális, gazdasági és környezeti kihívásoknak, amelyekkel szembesülünk.

2.2. Alapelvek

• Kompetenciaalapú megközelítés

A jelenlegi jogosultsági szabályozások Magyarországon jellemzően konkrét szakok neveit rögzítik, mint elfogadható képzettséget, nem foglalkozva a kijelölt képzések valós tartalmával, változásaival. Ezek a szabályok jelenleg számtalan releváns képzést kizárnak abból a körből, aminek elvégzésével a szabályozott tervezési szakértői tevékenységeket szakemberek végezhetik. Ugyanakkor manapság a felsőoktatás is dinamikusan átalakul és innovációs folyamat keretében rendszeresen változnak a képzési programok, azok megnevezései. A szakok rögzítése nem ösztönzi az egyetemeket sem a megújulásra, sem a piaci igényekhez való igazodásra. Az urbanisztikai jellegű tervezési-fejlesztési szakértői feladatokat megrendelő piaci és állami szereplők figyelmébe olyan irányelveket ajánlunk, amelyek a haladó tervezési rendszerű országok példái, az ECTP irányelvei és a szakterület egyetemeinek európai szervezetének kompetenciarendszere (Association of European Schools of Planning – AESOP) alapulnak, de a hazai sajátosságokat reflektálják. Az alábbi javaslatban megfogalmazott nyolc kompetenciaterület képzését többféle egyetem ill. kar többféle képzésében felvállalhatja, ill. felnőttképzési rendszerben is biztosíthatóak. Ugyanakkor a kompetenciák megszerzésében a formalizált képzések mellett a gyakorlati munka és a továbbképzések rendszere is megkerülhetetlen szerepet kaphat, ill. azok keretében is elsajátítható.

A meghatározott irányelvek azoknak a jártasságoknak a minimális szintjét követelik meg, amelyek konkrét tervezési-szakértői folyamatok ellátásához szükségesek.

• Nemzetközi kompatibilitás

A globalizáció, a feladatok fokozódó nemzetköziesedése, a határon átnyúló együttműködések érdekében és a nemzetközi tudás és tapasztalatcsere érdekében olyan urbanisztikai szakmai rendszert elől ki, ami összekapcsolható a legjellemzőbb nemzetközi mintákkal pl. megfelel az ECTP irányelveinek.

• Interdiszciplináris és mégis egységes jelleg

A tervezés az európai felsőoktatásban háromféle szakmai rendszerben jelenik meg országonként eltérő jelleggel: a műszaki tudományok (pl. építészet, mérnöki területek) vagy a társadalomtudományok (beleértve mindenekelőtt a földrajzot, közgazdaságtant, szociológiát is) keretében bontakozott ki, míg több országban a tervezés önálló képzési szakmai területként van jelen régebb óta, hangsúlyozva önálló diszciplináris territóriumát is⁵. Az urbanisztika hazai gyakorló

⁵ Frank, A. et al. (2014): Educating planners in Europe: A review of 21st century study programmes. Progress in Planning 91, pp. 30-94.

szakemberei is eltérő képzési-diszciplináris alapokról kapcsolódnak be e folyamatokban, legjellemzőbben az építészet, tájépítészet, geográfus, közigazdász és a településmérnök, szociológus és egyéb mérnöki képesítésekkel. Az eltérő hagyományos diszciplinák hozzáadott értékét, a szakmai megalapozottság sokszínűségét értéknek tartjuk, de mára világossá vált, hogy az eredményes szakmagyakorláshoz óhatatlanul szükséges egy egységes tervezői tudás és kompetencia készlet kialakítása és közös szakmai értékek és standardok, amellyel valamennyi urbanisztikai szakember (spatial planner) rendelkezik.

- **Egységes szakterület**

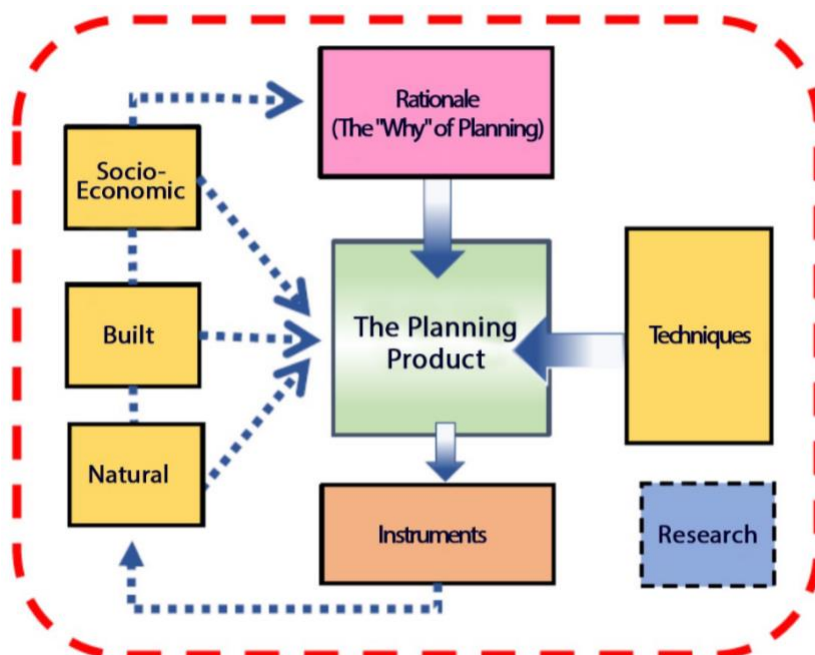
Az Európai (ECTP 2013, 2015, CEC 1997 Ld. végjegyzetben) irányelvekkel és a tervezésben sikeres országok megközelítéseivel, vagy akár az ENSZ Habitat 2018-as irányelveivel⁶ is összhangban a települési és az annál nagyobb egységekre irányuló (térségi, országos, stb.) tér dimenziójú tervezéseket szakmailag egységes rendszernek tekintjük, ugyanis a településtervezés/fejlesztés és a területi tervezés/fejlesztés egyazon funkciót tölt be csupán másik léptékben, – bár egymástól el nem választhatóan. Ugyanígy nem választható el a szabályozás alapú rendezési és a beruházási forrásokra, valamint stratégiai kooperációkra (és továbbá egyéb eszközökre) irányuló hely ill. terület alapú fejlesztési tervezés sem, hiszen mindegyiknek az adott terület-település társadalmi céloknak, igényeknek megfelelő jobb fejlődése kell, hogy a fókuszában álljon.

3. AZ ALAPVETŐ SZAKMAI KOMPETENCIÁK

Az jelen gyakorlati igényei alapján, az európai irányelvekkel összhangban nyolc alapvető kompetenciaterület szükséges a szakmagyakorlóknak. E kompetenciaterületek tartalmát a dokumentum további részei ismertetik, amely a hazai kérdőíves felmérés és tapasztalatok alapján került adaptálásra.

1. A tervezés alapvető értelme és szerepe a társadalomban és a környezet alakításában
2. A társadalom – gazdaság térbeli működése és rendszerei
3. Az épített környezet
4. A természeti környezeti térbeli rendszerei
5. Módszerek és technikák
6. Eszköz és intézményrendszer
7. Tervi eszközök
8. Célzott kutatás - felmérés

⁶ United Nations Human Settlements Programme (2018) International Guidelines on urban and territorial Planning Handbook, Nairobi.

Az ábra forrása: ECTP 2018⁷

A szakmai normák kialakításához és fenntartásához négy féle módon tehetnek szert a szakemberek:

1. **A pályát indító tanulmányok- képzettség:** Pályaindító szakmai fejlesztés, az alapvető tervezési készségekben és kompetenciákban történő képzés, egyetemek alap- ill mesterszintű, vagy doktori szintű tanulmányai.
2. **Validált szakmai tapasztalat:** Elfogadott szakmai tapasztalatok a kompetenciák területi tervezőként való gyakorlati alkalmazásában – független szakmai döntések meghozatalának és az eredmények befolyásolásának képessége.
3. **Folyamatos szakmai fejlődés - továbbképzés:** Az élethosszig tartó tanulás biztosítja a folyamatos szakmai fejlődés iránti személyes elkötelezettséget a szakmai képességek és kompetenciák megszerzése és naprakészsége iránt. Minden egyes tervező személyesen felelős szaktudásának fenntartásáért és aktualizálásért, mindazonáltal a tagszervezetek kötelezettek az egyes tagok fejlődésének megerősítésében és az erre irányuló lehetőségek támogatásában.
4. A szakmai **viselkedés-etikai elvek elfogadása és alkalmazása**, amelyek a tervezőtől megkövetelt viselkedési szabályokat rögzítik. Mindenekelőtt a tervező szakmai munkájának a közjó érdekében történő alkalmazásában való elkötelezettséget szükséges említeni, amely támogatja és biztosítja a szakmára alapozott bizalmat és felelősségvállalást.

⁷ <https://archive.ectp-ceu.eu/ectp-ceu.eu/index.php/en/publications-8/the-charter-of-european-planning-214.html>

A tudások alkalmazásánál fontos leszögezni azt, hogy a tervezés sokkalta több a tervek (tervi dokumentumok) előállításánál. A tervezés által megkövetelt tudásanyag nem szerezhető meg és tartható fenn egyetlen szakember, vagy szakterület által; a tervezési tudás és szükséglet dinamikusan változik, és így az idővel a tervezés által megkövetelt tudásanyag is változik. Ráadásul azt is fel kell ismerni, hogy a tervezést a különféle tevékenységek olyan széles tartományában kell alkalmazni, amelyek szerves részét képezik a, települési, térségi, vagy többszintű területi kormányzásnak is.

A követelmények a tervezési elmélet és gyakorlat általános és egyedi szakterületein is érvényesek, és megkövetelik a gondolkodva tanulás képességét.

4. A TELEPÜLÉSI- ÉS TERÜLETI TERVEZÉS-FEJLESZTÉS SZAKMAI KOMPETENCIÁINAK TARTALMI BEMUTATÁSA

Az alábbiakban az egyes alapkompenciák tartalmi kibontása szerepel, amely tartalom a gyakorlati tapasztalatok alapján került adaptálásra tekintettel a magyar sajátosságokhoz. A megjelölt tudásterületekben lehetőség szerint az adott jelenséget nevezzük meg és kerüljük a tudományterületek megnevezését. (Ugyanazon összefüggést többféle tudományterület alapjáról is be lehet vezetni.)

1. A tervezés alapvető értelme és szerepe

A tervezés a fenntarthatóság, társadalmi jóllét és igazságosság és a gazdasági fejlődés érdekében beavatkozik a spontán fejlődésfolyamatokba, a piaci viszonyokba. A tervezés a környezet alakításának és a társadalom szabályozásának lényeges területe, a kormányzás eszköze. Éppen ezért számtalan társadalmi cél elérésének potenciális eszköze. A közös előnyök elérése, valamint a konfliktusok megoldása, a lehető legjobb döntéshozás érdekében gazdálkodik bizonyos egyéni (pl. ingatlanokhoz, térhasználatához kötődő) jogokkal is.

Kompetenciák:

- A spontán fejlődésfolyamatokba, a piaci viszonyokba való terület alapú beavatkozás ill. koordináció értelme a fenntarthatóság, társadalmi jóllét és igazságosság és a gazdasági fejlődés érdekében;
- Tervezéselméletek, stratégiai tervezés és értékelés (szintjei ciklusai) a közzsférában;
- Város- és területi politika, területfejlesztés, településfejlesztés, vidékfejlesztés hazai és nemzetközi fogalmai;
- A területi és várostervezés nemzetközi és hazai története, eltérő nemzetközi típusai, rendszerei és trendjei;
- Városi/területi kormányzás, politikai döntéshozatal, képviselő, legitimáció, bevonás, egyenlőség és egyenlő esélyek, az egyetemes emberi méltóság és a jövő generáció jogainak elvei, stb.;
- Ágazati szakpolitikák különösen jelentős területi hatással (pl. mobilitás, turizmus, humán közszolgáltatások, gazdaságfejlesztés, innováció) és kapcsolatuk a település- és területfejlesztéssel.

2. A társadalom és gazdaság térbeli rendszerei

A tervezés a társadalmi-gazdasági rendszerek formálását célozza, így azok összefüggéseinek és területi hatásainak átfogó megértésén kell alapulnia.

Kompetenciák:

- Globalizáció, regionális és városi specializáció, verseny és versenyképesség;
- A gazdaság térbeli működése, földrajzi rendszere;
- Urbanizáció, településtípusok, településhálózat, településszerkezet;
- Város-vidék kapcsolatok és a várostérségek folyamatai, kihívásai (szuburbanizáció, városi szétterülés, ingázás, stb.), tervezése és irányítása;
- A társadalom térbeli összefüggései (pl. egyenlőtlenségek, szegregáció, dzsentrifikáció, vándorlás-ingázás) és kihívásai (pl. demográfia, foglalkoztatás, Kárpát-medencei magyarság stb.), társadalmi és korcsoportok eltérő térhasználati jellemzői, szokásai, igényei;
- Területi és kulturális identitás, társadalmi és területi tőke, történelmi örökség szerepe;
- Helyi-regionális gazdaságfejlesztés;
- Magyarország és Európa urbanizációja, településrendszere, társadalom- és gazdaságföldrajza;
- A mobilitás térbeli és városi rendszerei, a közlekedés hálózat szerepe a fenntarthatóság, a gazdaság támogatásában, szociális kohézióban és egyensúlyban, közlekedési formák és modal split.

3. Az épített környezet

A tervezés kitüntetett tárgya az épített környezet alakulásának kontrollálása, alakítása és védelme, amely annak az emberi életminőségben és a fenntartható fejlődésben és a hatékony működésben betöltött szerepének átfogó megértésén alapul. Kompetenciák:

- Az épített környezet szerepe a fejlődésben és a fenntarthatóságban;
- Az infrastruktúra hálózatok és szerepük;
- A jó minőségű, inkluzív, egészséges közterületek és szerepük a fenntartható fejlődésben, „berendezésük”;
- Városesztétika alapfogalmai, településkép és települési-táji környezetbe illeszkedés
- A köz- és magánterületek, a félnyilvános terek fogalma, lehetséges funkciói, használati formái, tulajdonlásuk és menedzsmentjük;
- Ingatlanpiac és fejlesztés, területérték;
- Beépítési módok és sűrűség fogalmai és mérése; összefüggések az épületállomány minősége és a társadalmi viszonyok, valamint a közterületek és a társadalmi, gazdasági körülmények között;
- Városrehabilitáció (..revitalizáció, rekonstrukció, stb.);
- Települési (épített) örökség-gazdálkodás;
- Fenntartható (klímabarát, reziliens, stb.) beépítési és építészeti megoldások
- Fenntartható településszerkezetek
- Ingatlan/föld nyilvántartás rendszere

4. A természeti környezet térbeli rendszerei

A környezetünk és a Föld végességének felismerésével, az ökológiai szemlélet terjedésével a tervezés egyre inkább a természeti környezeti rendszerek átfogó ismeretét, és hatékony erőforrás-menedzsmentjét igényli különös hangsúlyt adva a fenntartható fejlődés szempontjának:

- A kapcsolat az egészség, életmód, életminőség, valamint a környezeti rendszerek, tájak, természetes és szabad területek, valamint energiaforrások fenntartható használata között;
- A természeti rendszerek (domborzat, talaj, víz, bioszféra, légkör) alapjai és ezek térbeli és települési összefüggései, a tájak és tájrendszerek;
- Magyarország és a Kárpát-medence természeti és környezeti földrajza, tájai;
- A természeti erőforrások (biodiverzitás, energia, vizek, talajok, erdők, levegőminőség stb.) fenntartása, erősítése, zöld folyosók fejlesztése;
- A nem szennyező és megújuló energiaforrások, különösen a közlekedéssel, az épületekkel és a területhasználattal összefüggésben;
- Globális környezeti kihívások és helyi-térségi következményeik
- Az ökoszisztémák területi típusai, hálózatai, sérülékenységük, degradációjuk, ökoszisztéma szolgáltatások;
- Klímaváltozás hatása Magyarország és Európa eltérő térségeire, a klíma reziliencia megteremtésének városi és területi tervezési, helyi és regionális lehetőségei.
- Zöld és kék infrastruktúrák, természetalapú terület- és településfejlesztési megoldások.
- Az eltérő területhasználatok és felszínborítások és tájhasználat hatása a környezeti fenntarthatóságra (pl. ökológiai/karbon lábnyomuk)

5. Módszerek és technikák

- Területi elemzési technikák, geoinformatika;
- Projekt menedzsment, projekt-előkészítés, költségvetés tervezés „pályázatírás”,
- Mediációs, facilitációs módszerek, tárgyalási – kommunikációs technikák
- Részvételi technikák – közösségi tervezés
- Előrejelzés/tekintés, forgatókönyvek készítésének alapjai és vizualizációjuk;
- Jövőkép és stratégiaépítési és cselekvési tervalkotó tervezési módszerek
- Fejlesztési programozás, programértékelés, programmenedzsment;
- Területhasználati (zoning) és építési szabályozás
- Hatásvizsgálat és értékelés
- Költség-haszon elemzés
- Helymarketing
- Primer felmérési eszközök (kérdőívezés, interjúzás, fókuszcsoport, stb.)
- Területi statisztikai adatforrások
- Terepfelmérés, terepi térképezés
- Vizualizáció, tervezési folyamathoz kapcsolódóan

6. Eszköz- és intézményrendszer

A tervezés megköveteli az intézményi és törvényi keret- és követelményrendszer ismeretét, továbbá a jogi, adminisztratív, és pénzügyi eszközök alkalmazásának képességét a tervezett stratégiák valóra váltásában országos és EU szinten, politikai, jogi és szervezeti összefüggésben is.

- Nemzetközi egyezmények, irányelvek és stratégiák a területi- és városfejlesztéshez kapcsolódóan
- Releváns EU politikák, ismerete (kohéziós politika, környezetpolitika, versenypolitika, városfejlesztési elvárások, területi kohézió, stb.);
- A releváns hazai szakpolitikai dokumentumok, támogatási programok;
- Hazai jogszabályok;
- Területi-települési közigazgatási alapismeretek;
- A területfejlesztés, településfejlesztés, vidékfejlesztés hazai intézményrendszere;
- Fejlesztéspolitikai programmenedzsment a végrehajtási intézményrendszerben.

7. Tervi eszközök (A tervezés termékei)

A tervezési folyamat jellemző konkrét outputjai a tervi eszközök, amelyek funkciójuk szerint a kijelölt fejlődési szándékok elérését képesek megteremteni, elősegíteni. Napjainkra a formális tervdokumentumokon túl bővül ezek köre.

Kompetenciák:

- A tervi eszközök sokszínű lehetséges körének ismerete és ezek összehasonlításának képessége (tematikus hatókör, eszköz, motiváció és területi hatóköre alapján).

Formalizált tervi eszközök szerepének, követelményeinek, készítési módszertanának és alkalmazásának ismerete:

- A területfejlesztési törvényben meghatározott tervi típusok (területfejlesztési koncepciók, stratégiák és területfejlesztési programok, területrendezési tervek)
- Településfejlesztés és településrendezésről szóló jogszabályban meghatározott tervek és településarculati eszközök
- A hazai és EU finanszírozású programok végrehajtásához kapcsolódó terület alapú terveket (FVS, ITP, CLLD, határon átnyúló programok, stb.)
- Tervezést kísérő értékelési és eszközök, környezeti és területi értékelések, hatásvizsgálatok ismerete (pl. ex ante és mid term értékelések, SKV, KHV, TIA)

Eszköz típusok, szerepük és készítési sajátosságaik ismerete:

- Hosszú távú stratégiai jövőképek,
- Irányelv, stratégiai keretrendszerek (keretstratégiák)
- Területi és városi szintű integrált stratégiák és akciótervek (SUMP, SECAP, gazdaságfejlesztési, stb. tervek)
- Cselekvési tervek programok
- Területhasználati tervek
- Építésszabályozási és településarculati tervek
- Fejlesztési programok, operatív programok
- Projektalkotás és megvalósítás
- Kooperáció, új területi partnerség-governance forma létrehozása,
- Közös tudásteremtés, képesség
- Ágazati stratégiák
- Városmarketing eszközök
- Városrehabilitációs tervek, akciótervek

8. Célzott kutatás -felmérés:

A tervezés lényeges sajátja a tényeken, információkon alapuló döntéshozatal és jövőformálás. Éppen ezért a tervezés nélkülözhetetlen eleme a tudásteremtés, amelyet gyakran csak célzott felmérések biztosíthatnak.

- Képesség hatékony és független kutatás megszervezésére és kompetens következtetések levonására
- Kutatástervezés alapjai
- Szakirodalomkutatás és feldolgozás
- Adatbázisépítés és használat
- Kvantitatív területi elemzési módszerek (tér statisztikai elemzés)
- Kvalitatív adatfelvétel módszerei
- Dokumentum- és tervelemzés
- Esettanulmánykészítés
- Tematikus térképezés

JEGYZETEK

ⁱ A településtervező és területi tervező szakmagyakorlók kérdőíves felmérése:

- A Társadalomtudományi Kutatóközpont (TK) és a MUT közös kutatása (TK: NKFIH 124940 kutatás része), Kutatásvezető Kőszeghy Lea PhD
- Módszertan: online kérdőíves felmérés
- Kérdőíves felmérés mintájában:
 - MÉK-ben település- és területi tervezési, illetve szakértési jogosultsággal rendelkező építészek
 - Fejlesztési, rendezési tervezéssel foglalkozó cégeknél dolgozók, szakértők
 - Oktatók
 - Állami főépítészek
 - Települési főépítészek
- Mintavételi keret: 749 fő, részleges, vagy teljes kitöltés: 355 fő
- Nem reprezentatív, de az elmúlt évek legátfogóbb ilyen típusú kutatása a szakmagyakorlók körében, véleményrendek kirajzolására alkalmas

ⁱⁱ Az egységes területi-és településtervezés-fejlesztés (spatial planning/térbeli tervezés vagy területi tervezés) közös értelmezése.

Az első (egységes Európai Unió (1997) definíciója szerint a „spatial planning” a tevékenységek jövőbeli térbeli eloszlásának befolyásolására a közszféra által alkalmazott módszerekkel azonosítható, (...) amely magába foglalja az ágazati politikák térbeli hatásainak koordinálását, (...) hogy a térségek között kiegyenlítettebb fejlődést (...), és a terület- és ingatlanhasználat változtatásának szabályozását is. (CEC 1997)

„A térbeli tervezés kiterjed a fejlesztés és a területhasználat minden formájára. A társadalom minden szegmensében és számos térbeli szinten. (...) A fejlesztés előmozdítására, ösztönzésére és kontrollálására, valamint ezek irányítására egyaránt kiterjed (...), vezetési-irányítási (menedzsment) tevékenység és kreatív cselekvés egyaránt.” (ECTP 2013)

- CEC (1997): CEC (Commission of the European Communities) (1997) : The EU compendium of spatial planning systems and policies. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
- ECTP (2013): European Council of Spatial Planners: The Charter of European Planning. <https://archive.ectp-ceu.eu/ectp-ceu.eu/index.php/en/publications-8/the-charter-of-european-planning-213.html>